

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

За загальною редакцією О. Ю. Клепанчук

Навчальний посібник

Львів
2024

УДК [336.01.02:330.8](477)(075.8)

Т 33

Автори:

канд. екон. наук, доц. *О. Ю. Клепанчук*;

канд. екон. наук, доц. *Н. Б. Татарин*;

канд. екон. наук, доц. *О. П. Нагорнюк*;

д-р філософії, доц. *Р. Р. Юрків*

Рецензенти:

д-р економічних наук, проф. *Коренюк П. І.*
(Дніпровський державний технічний університет);

д-р економічних наук, проф. *Підлипна Р. П.*
(Ужгородський торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету);

д-р економічних наук, проф. *Свидрук І. І.*
(Львівський торговельно-економічний університет)

*Рекомендовано до друку Вченою Радою
Львівського національного університету імені Івана Франка
протокол № 49/6 від 29 червня 2023 р.*

Т 33

Теорія та історія фінансової системи : навч. посібник /
[О. Ю. Клепанчук, Н. Б. Татарин, О. П. Нагорнюк, Р. Р. Юрків] ; за заг. ред.
О. Ю. Клепанчук. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2024. – 282 с.
ISBN 978-617-10-0854-0.

У навчальному посібнику «Теорія та історія фінансової системи» розкрито об'єктивні передумови виникнення й функціонування, роль і значення фінансів і фінансової системи. Висвітлено цілісне бачення історії становлення фінансової науки, знань про зміну форм господарського розвитку в історичній послідовності, напрямів цих змін, зв'язку сучасних господарських форм та їхніх історичних аналогів, фінансової політики з господарським досвідом попередніх поколінь, аргументовано необхідність вивчення її історичного надбання з урахуванням національних особливостей.

Для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, викладачів, аспірантів та усіх, хто прагне підвищити власну фінансову грамотність.

УДК [336.01.02:330.8](477)(075.8)

© Клепанчук О. Ю., Татарин Н. Б.,
Нагорнюк О. П., Юрків Р. Р., 2024
© Львівський національний університет
імені Івана Франка, 2024

ISBN 978-617-10-0854-0

ЗМІСТ

Передмова	7
Розділ 1. Історичні передумови виникнення фінансової системи	9
1.1. Історичне формування сутності фінансів...	9
1.2. Становлення та розвиток фінансової науки.....	17
1.3. Теоретичні основи побудови фінансової системи.....	22
1.4. Періоди еволюції фінансової системи на теренах України	26
Запитання для закріплення матеріалу	46
Тестові завдання	47
Рекомендована література	49
Розділ 2. Основні аспекти формування грошової системи	50
2.1. Історія виникнення грошової системи. Виникнення та еволюція гривні.....	50
2.2. Становлення грошового обігу на території України та поза її межами.....	56
2.3. Розвиток елементів грошового господарства на сучасній території України та поза її межами	67
2.4. Грошова реформа. Історія нової гривні незалежної України	81
Запитання для закріплення матеріалу	86
Тестові завдання	86
Рекомендована література	88

Розділ 3. Становлення	
та розвиток банківської системи	89
3.1. Еволюція світової банківської системи	89
3.2. Зародження	
та розвиток банківської системи	
в Україні	102
3.3. Банківські інституції	
в Західній Україні	128
3.4. Становлення та розвиток	
банківської системи України після	
проголошення незалежності	143
Запитання для закріплення матеріалу	149
Тестові завдання	149
Рекомендована література	151
Розділ 4. Зародження та формування	
бюджетної системи	152
4.1. Історичні передумови	
поняття «бюджет»	152
4.2. Теоретичні основи формування	
бюджетної системи	165
4.3. Становлення та розвиток	
бюджетного устрою в Україні.....	168
4.4. Становлення бюджетної системи	
України після	
проголошення незалежності	175
Запитання для закріплення матеріалу	179
Тестові завдання	180
Рекомендована література	181

Розділ 5. Історичне формування податкової системи.....	182
5.1. Етапи формування податкової системи	182
5.2. Теоретичні основи побудови податкової системи	186
5.3. Податкова система України в різні історичні періоди	190
5.4. Податкова система після проголошення незалежності України	194
Запитання для закріплення матеріалу	198
Тестові завдання	199
Рекомендована література	200

Розділ 6. Теоретичні та історичні основи побудови страхової справи в Україні ...	201
6.1. Історична сутність страхування	201
6.2. Теоретичні засади страхової справи	207
6.3. Зародження страхування на території України	212
6.4. Етапи формування страхового ринку після проголошення незалежності України	219
Запитання для закріплення матеріалу	230
Тестові завдання	231
Рекомендована література	232

Розділ 7. Теоретичні засади формування фінансів у зарубіжних країнах	233
7.1. Соціально-економічні моделі та особливості організації фінансових систем країні з розвинутою ринковою економікою	233
7.2. Еволюція та сучасні риси державних фінансів у країнах із розвинутою ринковою економікою	240
7.3. Загальні риси організації управління фінансами у зарубіжних країнах	259
7.4. Взаємозалежність фінансових систем різних країн	265
Запитання для закріплення матеріалу	268
Тестові завдання	269
Рекомендована література	271
Питання для самоконтролю	272
Список використаної літератури	275
Предметний покажчик	281

ПЕРЕДМОВА

Наприкінці минулого століття Україна, як і більшість постсоціалістичних країн, потрапила в епіцентр історичних трансформацій, пов'язаних із переходом від централізованої планової економіки до ринкового господарства, від авторитаризму до розвитку демократії; не менший вплив справляли процеси державотворення та політичних реформ, формування громадянського суспільства. Розбудова в Україні ринкової економіки і демократії вимагала переосмислення всіх проблем суспільного життя, які дедалі більше фокусуються у сфері фінансів. В умовах, що склалися, фінансова наука постійно поглиблює розуміння економічної природи фінансів та їхньої об'єктивної необхідності у розвитку суспільства, функціонального призначення в економічній системі держави. Адже на їхньому використанні ґрунтуються здебільшого інструменти і важелі ринкового регулювання та функціонування механізму оподаткування, ціноутворення, розрахунково-платіжних відносин, система економічного стимулювання, комерційний розрахунок, інвестиційна і банківська діяльність, розвиток фінансового ринку й страхування тощо.

Переосмислення багатого минулого має велике значення для точного й глибокого розуміння витоків національної економіки та фінансів, оцінки й успішного використання накопиченого досвіду реформування, визнання багатоваріантності та альтернативності розвитку

ПЕРЕДМОВА

на будь-якому його етапі. Формування й еволюція самобутньої фінансової науки з урахуванням національних особливостей вимагає осмислення усталених наукових традицій, щоб оцінити можливість їхнього продовження у сучасних дослідженнях.

З урахуванням закономірностей функціонування фінансів і фінансової системи формується економічна політика держави загалом і її фінансова політика зокрема, стратегія і тактика якої змінюються залежно від характеру і спрямованості панівної економічної доктрини, здійснюючи багатовекторний вплив держави на соціально-економічний розвиток, створення передумов функціонування відкритого суспільства.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**КЛЕПАНЧУК Ольга Юріївна,
ТАТАРИН Наталія Богданівна,
НАГОРНЮК Оксана Петрівна,
ЮРКІВ Руслан Русланович**

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Навчальний посібник

За загальною редакцією О. Ю. Клепанчук

Редактор *І. М. Лоїк*
Комп'ютерне верстання *Л. М. Семенович*
Обкладинка *В. О. Рогана*

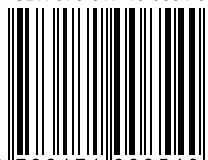
Формат 60×84 ¹/₁₆. Умовн. друк арк. 16,39.
Тираж 50 прим. Зам.

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ:
Львівський національний університет
імені Івана Франка
79000 м. Львів, вул. Університетська, 1

С в і д о ц т в о
про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції.

Серія ДК № 3059 13.12.2007 р.

ISBN 978-617-10-0854-0

9 786171 008540